

Wojciech Górny

"La stylistique", Pierre Guiraud, Paris
1954, Presses Universitaires de
France, Que sais-je, nr 646, s. 118 ;
[recenzja]

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 48/2, 580-581

1957

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

wszystkich pragnień jako metodyczny wzór pracy o stylu prozy dla naukowego badacza literatury, książka ta jest wciąż dla nas dziełem świeżo, prowokacyjnie ujętym, w szczególnie dobitny sposób przypominającym o potrzebie polskiej teorii prozy. Być może, taka praca, napisana w całości teraz, wyszłaby poza osiągnięcia Reada.

Wojciech Górny

Pierre Guiraud, LA STYLISTIQUE. Paris 1954. Presses Universitaires de France, s. 118. Que sais-je, nr 646.

Mała książeczka o stylistyce stanowi typ wydawnictwa naszej „Wiedzy Powszechnej“ i właśnie z tego powodu wzbudza uczucie zazdrości. Została oczywiście ładnie wydana — w kieszonkowym, poręcznym formacie. Głównym jednak powodem zazdrości jest to, że u nas bardzo już dawno ukazały się cenne popularyzacje językoznawcze Kuryłowicza, Milewskiego, Klemensiewicza, a nie idą za nimi dalsze; o stylistyce, tak modnej skądinąd, głucho. Po drugie, w zestawieniu z francuskim wydawnictwem widać, o ile wyższe cele może sobie stawiać popularyzacja zagadnień naukowych we Francji. Nasze zeszyty językoznawcze „Wiedzy“, doskonałe zresztą pod względem fachowości autorów, są jednak raczej w typie pogadarek naukowych o ciekawszych sprawach. Francuska seria encyklopedyczna Que sais-je jest może bardziej nawet „sensacyjna“ nieraz w doborze tematów, lecz daje od razu pełniejsze, systematyczne wiadomości, wprowadzając jednocześnie w problematykę i bibliografię odpowiedniej dziedziny wiedzy, torując drogę dalszemu, samodzielnemu kształceniu. To może, mimo różnicy warunków, warto by przejąć u nas — zwłaszcza że nadal brak nam podstawowych podręczników wielu dyscyplin.

W dziedzinie stylistyki po dziś dzień najlepszym przewodnikiem w języku polskim pozostają prace Tadeusza Milewskiego *O zakresie i przedmiocie badań stylistycznych*¹ i odpowiednie rozdziały w *Zarysie językoznawstwa ogólnego*², bo już *Stylistyka teoretyczna w Polsce*³ stawia sobie inny cel do wypełnienia. Warto by może jeszcze teraz wydać osobno tomik mający za podstawę artykuł Milewskiego — z odpowiednimi uzupełnieniami, podając przy okazji bibliografię z serią *Z zagadnień stylistyki* na pierwszym miejscu. Warto by może również wypuścić po polsku książeczkę Guiraud, dzieło specjalisty stylistyka obeznanego z nowościami produkcji zachodnio-europejskiej i amerykańskiej. I tu zresztą nie obyłyby się bez pewnych uzupełnień, koniecznych z naszego punktu widzenia.

Guiraud rozpoczyna od zarysu historycznego, omawiając metody i problemy klasycznej retoryki (rodzaje, style, figury, kompozycja). Upadek jej, zbliżony z rozbiciem innych statycznych dogmatów, pokrywa się z wzrostem językoznawstwa historycznego. Zainteresowanie stylem odżywa dopiero później — w kręgu szkoły idealistycznej i pozytywizmu de Saussure'a. Z tych

¹ T. Milewski, *O zakresie i przedmiocie badań stylistycznych*. Język Polski, XXIV, 1939, z. 2—3.

² T. Milewski, *Zarys językoznawstwa ogólnego*. Cz. 1. Lublin 1947. Prace Etnologiczne. T. 1.

³ *Stylistyka teoretyczna w Polsce*. Pod redakcją Kazimierza Budzika. Warszawa-Łódź 1946. Z zagadnień poetyki.

dwu źródeł tworzą się dwie gałęzie współczesnej stylistyki — bliższa krytyce stylistyka genetyczna, indywidualna, i bliższa językoznawstwu stylistyka opisowa, czyli ekspresji oraz impresji.

Stylistyka opisowa rozpoczyna się z nazwiskiem Bally. To stylistyka języka w znaczeniu saussurowskim, badająca możliwości ekspresji, odrzucająca problemy estetyczne. Guiraud referuje kolejno zagadnienia fonetyki ekspresywnej, morfologii, składni i semantyki, opisując ciekawsze prace.

Stylistyka genetyczna — przeciwnie — bada mowę indywiduum. Guiraud referuje obszernie założenia metodologiczne Spitzera, cel badania — poznanie duchowego etymon dzieła. Zapoznajemy się ze szkołą amerykańską *New Stylistics*, problematyką archetypów „wizji świata“, badaniem ogólnych stylów epok.

Rozdział ten zamyka przedstawienie krytyki stylistycznej kierunku „saussurowskiego“, badającej środki ekspresji, języki epok i środowisk, rodzajów i gatunków literackich (Guiraud ma własne prace na temat różnicy między poezją a prozą), rozpatrującej również styl autorów, lecz badany środkami czysto językoznawczymi.

Rozdział pt. *Problemy* podaje dalsze pokrewne zagadnienia, poczynając od idiomatologii — nauki o „stylu“ danego języka w porównaniu z innymi. Stylistyka typów kompozycji, np. różnych opisów przyrody. W dziedzinie pisarstwa — oprócz stylu indywidualnego problematyka tzw. *écriture*: styl gatunku (*signal*), przynależność do określonej grupy (*valeur*), tendencja (*engagement*). Krytyka literacka od strony stylu. Stylistyczne objaśnianie tekstu. Stylistyka „onomatologiczna“ (analogicznie do podobnego ujęcia językoznawstwa u Vendryesa) — rozpatrująca środki wyrazu od strony idei, dobierająca je do nich, jak w praktyce literackiej. Historia stylu. Stylistyka porównawcza. Metoda statystyczna określająca nasilenie cech (w tym wypadku trzeba by oczywiście pamiętać o umiejętnym użyciu cyfr i o ich ograniczoności — badania Mariana Des Loges nad leksyką Asnyka i Tetmajera pokazały dowodnie, że nie same liczby decydują o efekcie).

Książkę zamyka konkluzja przynosząca definicję stylu (synteza „wyboru“ w duchu Marouzeau z uwzględnieniem wpływu czynników psychologicznych, językowych i wymowy wypowiedzi) i ostateczne uporządkowanie problemów we własnej klasyfikacji, znów próbującej nie zagubić nic z dotychczasowego dorobku i dlatego trudnej do streszczenia.

Z naszego punktu widzenia doskwiera w książeczce Guiraud brak omówienia stylistyki rosyjskiej szkoły formalnej i czeskiej szkoły stylistycznej wyrosłej w oparciu o założenia Praskiego Koła Lingwistycznego, zwłaszcza nieuwzględnienie ujęć Jana Mukařovskiego⁴. Właśnie doświadczenia rosyjskie i czeskie wywarły duży wpływ na polską praktykę i teorię, a wydaje się, że realizują najbardziej aktualne postulaty stylistyki funkcjonalnej. Chciałoby się usłyszeć również coś o reperkusjach badań semantyków amerykańskich na problematykę stylistyczną — jak się zdaje, nie są one bez znaczenia. Nie umniejsza to jednak wartości pracy Guirauda jako przejrzystego i pobudzającego wprowadzenia w badania omawianej dziedziny.

Wojciech Górny

⁴ J. Mukařovský, *O jazyce básnickém*. W książce: *Kapitoly z české poetiky*. T. 1. Praha 1948.